NOTE LEXICOGRAFICE

I. Mării
Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu", Cluj-Napoca

Abstract. ***Lexicographical Notes.*** *The author presents 6 lexicographical notes* ***(1) húrlă = úrlă[2]; (2) hurlói = hurlóu = hurloáie = horlói = orlói = urlói = urloáie < (h)úrlă / hornói < horn; (3) iegúță = uiegúță; (4) iérhă = íră = írhă = érhă; (5) ieroágă = ierúgă; (6) igán, -ă = vigán, -ă****.*

D i r e c t l y, these notes c r i t i c a l l y (but ***not*** *c r i t i c i s t i c a l l y) refer to the MDA, in the second section dedicated to commentaries; i n d i r e c t l y, they refer, based on the files collected, to the editting of the DLR, the old series (=DA) and also DLR, the new series.*

Keywords: *lexicography*, *lexicology*, *etimology*, ***húrlă = úrlă[2]***; ***hurlói = hurlóu = hurloáie = horlói = orlói = urlói = urloáie < (h)úrlă / hornói < horn; iegúță = uiegúță; iérhă = íră = írhă = érhă; ieroágă = ierúgă; igán, -ă = vigán, -ă***.

Precizare: Dedicate cu o foarte mare bucurie distinsului profesor universitar şi lingvist omagiat[*], prezentele note lexicografice fac parte dintr-un serial de astfel de texte lingvistice. D i r e c t, aceste note, în secţiunea a II-a, cea consacrată *observaţiilor*, se referă, c r i t i c (**şi nu** c r i t i c i s t), la MDA; i n d i r e c t, însă, ele vizează, desigur, şi r e r e d a c t a r e a, pe sau în baza fişierului marelui nostru dicţionar academic, ca DLR (serie nouă), a DA sau, riguros şi (foarte) adevărat, a DA ms, lucrare lexicografică academică integral redactată şi revizuită (din păcate chiar şi ideologic) prin efortul lexicografilor clujeni (în perioada 1942–1952) şi a celor bucureşteni (în perioada 1949–1952). Această versiune, finalizată în anul 1952, a DLR academic nu a fost, din motive e x t r a l i n g v i s t i c e (= politico-ideologice), publicată, fapt pentru care acest dicţionar, aflat în manuscris la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti" din Bucureşti, este cunoscut (şi citat), de către specialişti, prin sigla DA ms sau, mai rar, de către redactorii DLR (s e r i e n o u ă), prin sigla DA-bază, pentru că, în anul

[*] La ceas aniversar, îi urez, şi pe această cale, mult stimatei noastre prietene multă sănătate şi la încă foarte mulţi, luminoşi, fericiţi şi rodnici ani!

BDD-V5059 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 22:00:01 UTC)

1959, când DLR p u ş c a r i a n se reia, DA ms este folosit ca bază în redactarea (începând cu litera **M**) a DLR, s e r i e n o u ă, de către lexicografii bucureşteni, clujeni şi ieşeni ai celor trei institute de specialitate ale Academiei Române (=, pe atunci, Academia Republicii Populare Române). Să mai precizăm (şi aici) că, pentru partea din DLR (s e r i e v e c h e) = DA, parte elaborată şi publicată sub conducerea r e a l ă a lui Sextil Puşcariu, DA ms a c o n s t i t u i t şi a d e v ă r a t a b a z ă a r e s c r i e r i i, din păcate, **necritice** şi r e s t r i c t i v actualizate (= doar neologic) a respectivelor articole lexicografice în insolitul mic dicţionar academic (MDA).

Neavând, pentru moment, posibilitatea unei consultări (directe sau indirecte) a DA ms, regretăm profund faptul că, pentru articolele din MDA reproduse în prima parte (= **I**) a notelor noastre lexicografice, nu am putut să reproducem, integral, şi articolele corespunzătoare din DA ms, cele care, aceste articole şi nu cele din DA, au fost, cu adevărat, rescrise de redacţia MDA. Reproducerea, după articolele din DA, şi a acestor articole din DA ms ar fi fost, cu siguranţă, foarte instructivă şi foarte lămuritoare din multe puncte de vedere.

1. HÚRLĂ = ÚRLĂ[2]

I. A r t i c o l e l e x i c o g r a f i c e:

1. În DLR 20002/345–346, este lucrat următorul articol lexicografic i n d e p e n d e n t:

> „**ÚRLĂ[2]** s. f. (Prin sudul Transilv.) Tub gros care se întrebuinţează la hornuri; burlan, olan **(2)**. Cf. SCRIBAN, D. ♦ (Regional; în forma *hurlă*) Horn. ALR II/I MN 129, 3866/192, ALRM II/I h 311/192. – Pl: *urle.* – Şi: **húrlă** s. f. ALR II/I MN 129, 3866/192, ALRM II/I h 311/192. – Din scr. **urla**”.

2.1. În MDA 2002/671, este lucrat următorul articol lexicografic i n d e p e n d e n t:

> „**hurlă** *sf* [At: ALRM II/I h 387/ Pl: ~*le*/ E: nct] (Reg) Horn”.

2.2. În MDA 2003, IV/1144, este lucrat următorul articol lexicografic i n d e p e n d e n t:

> „**urlă[2]** *sf* [At: SCRIBAN, D./ V: **hu~**/ Pl: ~*le*/ E: srb **urla**] **1** (Trs) Burlan **(1)**. **2** (Reg; îf *hurlă*) Horn **(1)**”.

II. O b s e r v a ţ i i:

1. Să observăm, mai întâi, că, în DA 1934, forma lexicală **húrlă** nu este, motivat, lucrată nici ca articol lexicografic independent şi nici ca articol

BDD-V5059 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 22:00:01 UTC)

lexicografic de trimitere, ceea ce înseamnă că articolul lexicografic independent din MDA 2002/671, articol reprodus integral mai sus (sub **I.***2.1.*), rescrie, mecanic, un articol din DA ms.

2. În al doilea rând, vom observa că în ALRM II/I h. 387 (=, în abrevierea utilizată de mai multă vreme de noi, ALRM II 1940, h. 387), sursă menţionată ca primă atestare a formei-titlu **húrlă**, sunt publicate, i n t e r p r e t a t i v, cu titlul: *(Pe) HORN (iese fum)* şi traducerea în franceză: „(La fumée sort par la) CHEMINÉE", răspunsurile înregistrate fonetic de Emil Petrovici la întrebarea lexicală onomasiologică pentru poziţia [3865] = „Pe horn **iese** fum" din *Chest. ALR II* 1988/117. În punctul de anchetă 192 (= Covasna), pentru „horn", s-a înregistrat termenul **hurlă** (vezi, pentru forma de plural şi pentru accent, ALR II 1940, h. 278, precum şi, ca o confirmare a termenului **húrlă**, ALR II 1940, MN, p. 129, întrebarea [3866]; ALRM II 1940, h. 311; tot ca o confirmare a lui **húrlă** în punctul de anchetă 192 din reţeaua ALR II, vezi, acum, şi derivatul sufixal **hurlár** = „coşar" în ALR II 1956, II, h. 508, ALRM II 1956, h. 345).

3. În al treilea rând, vom observa că redacţia MDA lucrează forma lexicală **hurlă** o dată (în MDA 2002/671) ca articol lexicografic i n d e p e n d e n t având etimologia necunoscută (vezi, *supra*, **I.***2.1.*) şi altă dată (în MDA 2003, IV/1144), prin rescrierea mecanică a articolului din DLR 2002/345–346, ca v a r i a n t ă l e x i c a l ă a formei-titlu **úrlă**, cu etimologia cunoscută: srb = scr. **urla**, precizând că, indiferent de originea formei **urlă** (vezi, acum, în Ioniţă 2002/182, şi soluţia etimologică avansată încă din 1995 de harnicul lingvist reşiţean Vasile C. Ioniţă: „foarte probabil un postverbal al lui **urla** vb.", explicaţie considerată, pe bună dreptate, neplauzibilă de regretatul mare lingvist Andrei Avram în Avram 2006/156), forma covăsneană **húrlă** provine (influenţată fiind şi de cuvântul **horn**) din **úrlă**, constituind, de fapt, o variantă lexicală a acestei forme-titlu.

4. În al patrulea rând, vom observa că e t i m o l o g i c, **formal** şi **semantic**, ne găsim în faţa unei singure unităţi lexicale biformale, forma **úrlă** primind, lexicografic, statut de formă-titlu (=, altfel zis, lemă), iar forma **húrlă**, statut de variantă lexicală, cum, foarte clar, rezultă din DLR 2002/345–346 şi MDA 2003, IV/1144.

5. În al cincilea (şi ultimul) rând, redacţia clujeană a DLR, s. n., litera **H** va elabora, pentru acest regionalism, doar un articol lexicografic de trimitere: **HÚRLĂ** s. f. vezi **urlă**[2].

2. *Formele lexicale:* **HURLÓI** = **HURLÓU** = **HURLOÁIE** = **HORLÓI** = **ORLÓI** = **URLÓI** = **URLOÁIE** < **(h)úrlă** în opoziţie onomasiologică cu forma: **HORNÓI** < **horn**

BDD-V5059 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 22:00:01 UTC)

I. A r t i c o l e l e x i c o g r a f i c e:

1.1. Adoptând, „de pe la mijlocul literei **B** înainte”, „metoda «cuiburilor» lexicale, potrivit căreia derivatele sunt subsumate cuvântului-matcă, figurând în acelaşi articol cu acesta” (Seche 1969/50), redacţia DA 1934/407, în cadrul articolului lexicografic consacrat substantivului **horn**, înregistrează, în secţiunea consacrată derivatelor acestui substantiv, următoarele forme lexicale:

> „A u g m e n t a t i v: **hornói** s. a. = fumar ECONOMIA 57, (cu disimilare: **hornoń* > **horlóń*) **horlói** s. a. H. XI 365. *Cade din coş sau hurloi funingină*. CALENDARIU (1814) 87/$_3$, (Ban., Munt., Transilv. de sud) **hurlói** (Ban. *hurlóń*) = ţeava, tubul de la cuptor, care duce fumul în pod (VICIU, GL.) [...], **urlói** s. a. = coş, horn (LIUBA, LB) [...] (Ban., subt formele *(h)urloń*) [...]”.

1.2. În DA 1934/406, este lucrat următorul articol lexicografic de trimitere:

> „**HORLÓI** s. a. v. **horn**”.

2. În DLR 2002/348, este lucrat următorul articol lexicografic i n d e p e n d e n t:

> „**URLÓI** s. n. (Prin Transilv., Munt. şi Olt.) Coş prin care iese fumul [...]. – Pl.: *urloaie.* – Şi: (regional) **hurlói** [...], **orlói** (ALR II/I h 278/833) s. n., **hurloáie** (ALR II/I h 278/574, ALRM II/I h 387/574) s. f. – Cf. h o r n”.

3.1. În MDA 2002/660, este lucrat următorul articol lexicografic i n d e p e n d e n t:

> „**horn**o**i** *sn* [At: CALENDARIU (1814) 87/3/ V: **~rl**o**i**, **hurl**o**i**, **hurl**o**u**, **url**o**i**/ Pl: *~oaie*/ E: **horn** + *-oi*] [... = redactarea a 8 sensuri; paranteza n. – I. M.]”.

3.2. În MDA 2003, IV/1144, este lucrat următorul articol lexicografic i n d e p e n d e n t:

> „**url**o**i** *sn* [At: KLEIN, D. 489/ V: (reg) **hurlo**a**ie** *sf*, **hu~**, **or~**/ Pl: *~oaie*/ E: nct] [... = redactarea a 11 sensuri; paranteza n. – I. M.],

articol redactat prin rescrierea necritică a articolului lexicografic din DLR 2002/348 (vezi, *supra, 2*).

3.3. Redacţia MDA 2002 înregistrează şi următoarele articole lexicografice d e t r i m i t e r e:

3.3.1. „**horl**o**i** *sn* vz **hornoi**”;
3.3.2. „**hurl**o**i** *sn* vz **hornoi**”;
3.3.3. „**hurl**o**u** *sn* vz **hornoi**”.

BDD-V5059 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 22:00:01 UTC)

II. O b s e r v a ţ i i :

1. Să observăm, mai întâi, că, manifestând (şi de această dată) inconsecvenţă, redacţia DA 1934 nu a redactat un articol l e x i c o g r a f i c de trimitere şi pentru varianta lexicală **hurlói**.

2. În al doilea rând, vom observa că redacţia clujeană a DLR, s. n., litera **O** nu a redactat şi un articol lexicografic de trimitere pentru varianta lexicală **orlói**. Absenţa din DLR 1969 a unui asemenea articol lexicografic subordonator este, desigur, pe deplin motivată, întrucât fişa sau fişele ce atesta(u) forma lexicală **orloi** se afla(u) în „cămaşa" lexicografică a cuvântului **urloi**, pe de o parte, iar, pe de altă parte, volumul consacrat cuvintelor începătoare cu litera **u-** a apărut în 2002, iar cel dedicat cuvintelor cuprinzând litera **o-**, în 1969.

3. În al treilea rând, vom observa că redacţia MDA, care (vezi, *supra*, **I.***3.3.*) a redactat şi publicat trei articole lexicografice de trimitere pentru variantele lexicale **horloi**, **hurloi** şi **hurlou**, nu a redactat şi publicat un astfel de articol lexicografic de trimitere şi pentru variantele lexicale: **hurloáie**, **orlói**.

4. În al patrulea rând, vom observa şi vom preciza că, încă din anul 1914 (vezi, în acest sens, DA 1934/401 şi 417, în josul paginilor, sub coloanele din stânga datele: 28 V 1914 – 16 VI 1914, perioadă în care a fost redactată fascicula 26 din tom. II, partea I, cuprinzând şi articolul lexicografic reprezentând familia cuvântului **horn**), Sextil Puşcariu consideră, în mod greşit (considerăm şi noi), că, d i r e c t, forma reală **hornói** şi forma i r e a l ă = asteriscală *hornóń*, pe de o parte, iar, pe de altă parte, i n d i r e c t = intermediat (sau, dacă vreţi, înlănţuit), forma i r e a l ă = asteriscală *horlóń* şi formele r e a l e **horlói**, **hurlói** (= *hurlóń*, în Banat), **urlói** (= *urlóń*, în Banat) descind, toate aceste forme **ireale** (= reconstruite de conducătorul marelui nostru dicţionar academic) şi **reale**, din împrumutul de origine ucraineană **horn**, cu sufixul (de origine latină) *-oń* (=, sub această înfăţişare românească primară, o formă, astăzi, numai dialectală, fiind una dintre caracteristicile subdialectului bănăţean) sau **-oi** (=, sub această înfăţişare românească secundară, o formă dialectală şi l i t e r a r ă), ale acestui element lexical al limbii române. Din redactarea realizată de DA 1934/407 rezultă, clar (dar greşit), că t o a t e f o r m e l e r e a l e constituie etimologic, formal şi semantic (= semasiologic) evaluate, o s i n g u r ă u n i t a t e l e x i c a l ă, având, lexicografic prezentată, ca formă-titlu semnificantul **hornói**, iar ca variante lexicale, formele: **horlói**, **hurlói** şi **urloi**. Ultima formă lexicală (cunoscută, de autorul volumului *Braşovul de altădată*, din această localitate ardelenească: „Pe cât de uniforme erau casele, pe atât de variate erau «urloaiele», adică coşurile" – Puşcariu 1977/82) reprezintă, de fapt, şi ultima za a lanţului etimologic (de

BDD-V5059 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 22:00:01 UTC)

sorginte evident neogramaticească), explicaţie etimologică „înlănţuită” care arată astfel: **horn** + *-oń* („pe vremea când sufixul *-oi* avea structura [ońu] sau [oń]”, precizează Avram 2006/154) > ***hornóń** >, prin disimilarea lui *n-ń* în *l-ń*, ***horlóń** >, prin adoptarea inovaţiei *-oi* pentru *-oń*, **horlói** >, prin „căderea regulată a lui *h* în dialectul braşovenesc”, precizează Lacea 1929/404, **orlói** (formă r e a l ă neînregistrată, motivat, de DA 1934/407, dar pentru care vezi, *supra*, **I.***2.*) >, prin trecerea lui *-o-* neaccentuat la *-u-*, **urlói.**

5. În al cincilea rând, vom observa că, în timp ce forma **orlói** (premergătoare imediat formei **urloi** în explicaţia puşcariană) a fost, între timp, atestată, fiind, deci, astăzi, o formă lexicală r e a l ă, formele ***hornóń** şi ***horlóń**, forme lexicale hotărâtoare în etimologia propusă de S. Puşcariu, nu ştim să fi fost, într-un fel sau altul, filologic şi/sau dialectologic, atestate.

6. În al şaselea rând, vom observa că fondatorul şcolii clujene de lingvistică a susţinut etimologia avansată lexicografic în anul 1914 p e t o t p a r c u r s u l v i e ţ i i s a l e. Pentru realismul acestei constatări, a se vedea: Puşcariu 1920–1921/324; Puşcariu 1924/850 (: „Precum am arătat însă în Dicţionarul Academiei (supt cuvântul *horn*), acest *urloi* are, în româneşte, variantele *horloi* şi chiar *hornoi*, care dovedesc că avem a face cu un derivat în *-oi* din *horn*, cf. DR., I, 324”, citat din care reiese clar că Sextil Puşcariu se referă la fascicula redactată în 1914 şi nu la volumul apărut în 1934); Puşcariu 1943/378 (studiul fiind un fragment din capodopera puşcariană: *Limba română*); Puşcariu (1959 =) 1994/134.

7. În al şaptelea rând, etimologia promovată, cu atâta insistenţă, de S. Puşcariu a fost, după informaţia noastră (ce poate fi, desigur, incompletă), admisă doar de C. Lacea (vezi Lacea 1929/403–404), pe de o parte, iar, pe de altă parte, a fost respinsă de H. Jarnik (care, aflăm din Puşcariu 1924/850, credea că **urloi** <, prin metateză, **ulroi** < lat. **ollula**, etimologie respinsă, pe bună dreptate, de Puşcariu 1920–1921/324); DLR 2002/348 (vezi, *supra*, **I.***2.*); Ioniţă 2002/176–182; Avram 2006/153–157.

8. În al optulea rând, vom preciza că, i n d i f e r e n t de etimologia lui **urlă**[2] din DLR 2002/345–346 (vezi, *supra*, nota lexicografică nr. **1**, sub **I.***1.*), **urlói** este, considerăm şi noi, un derivat augmentativ al regionalismului **urlă**[2], cum, încă din anul 1995, a afirmat Vasile C. Ioniţă. Într-adevăr, „n i m i c n u n e î m p i e d i c ă s ă d e r i v ă m p e *u r l o i* d i n *u r l ă*[2]” (Ioniţă 2002/179).

> *Notă.* În ceea ce priveşte secţiunea etimologică din DLR 2002/348 (vezi, *supra*, **I.***2.*), Andrei Avram, chiar în fraza de început a notei etimologice: **URLÓI**, afirmă: „Deşi în partea etimologică a articolului cu acest titlu nu găsim decât trimiterea «cf. *horn*», se înţelege că în DLR a fost acceptată, cel puţin în parte, părerea lui Sextil Puşcariu, DR I, 1920–1921, p. 324, potrivit căreia «*urloi* derivă din *hornóńu*, augmentativul lui *horn*»”

BDD-V5059 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 22:00:01 UTC)

(Avram 2006/153). În legătură cu această afirmaţie, trebuie făcute, considerăm, următoarele precizări:

a. Iniţial, înainte de a prezenta comisiei academice de etimologii manuscrisul volumului cuprinzând cuvintele începătoare cu **U-**, redacţia clujeană a DLR a indicat, pentru secţiunea consacrată etimologiei, formula: „Etimologie necunoscută" şi, marginal, atenţionarea: „Pentru comisie: în DEX s-a dat: Et. nec. Cf. *urla*. În DA: de la *horn*" (vezi Ioniţă (1995=) 2002/177, 182, nota 2).

b. După discuţiile ce au avut loc în cadrul şedinţei comisiei de etimologii, soluţia (la fel de ştiinţifică ca orice soluţie etimologică ce menţionează un etimon) „etimologie necunoscută" a fost înlocuită, greşit (credem noi), cu formula: „Cf. h o r n". Spunem greşit, deoarece, conform normelor de redactare a DLR (serie nouă), formula exactă ar fi fost: „Etimologie necunoscută. Cf. DA, s.v. *horn*".

c. Lucrarea, în DLR 2002/348, a formelor lexicale: **urlói**, **hurlói**, **orlói** şi **hurloáie** nu ca variante lexicale ale viitorului articol lexicografic **hornói** din DLR, s e r i e n o u ă, articol ce va fi elaborat tot de redacţia clujeană, ci ca forme lexicale ce reprezintă o altă unitate lexicală pluriformă, constituie, desigur, un indiciu foarte clar că redacţia clujeană şi cea naţională resping etimologia atât de îndrăgită de marele lingvist Sextil Puşcariu.

9. În al nouălea rând, vom observa că redacţia clujeană a DLR 2002/348 nu a inclus printre variantele lexicale ale lui **urloi** şi forma lexicală **horlói** (pentru care, vezi DA 1934/407), considerând-o, probabil, datorită silabei iniţiale (**hor-**), o variantă lexicală a derivatului **hornói** (cum a considerat-o Sextil Puşcariu), când ea, de fapt, în mod cert (credem) este (influenţată fiind formal de *horn*) o variantă lexicală a lui **urlói**, variantă din care descinde (prin afereza lui *h*-) forma lexicală **orlói**, inclusă, corect, între variantele formei-titlu **urloi**.

10. În al zecelea rând, vom observa că redacţia MDA 2002/660 r e r e d a c t e a z ă articolul lexicografic independent intitulat **hornói** (vezi, *supra*, **I.***3.1.*) pe baza informaţiei lingvistice din DA 1934/407 (via DA ms), pe de o parte, iar, pe de altă parte, aceeaşi redacţie r e r e d a c t e a z ă articolul lexicografic independent **urlói** (vezi, *supra*, **I**.*3.2.*) prin rescrierea articolului lexicografic din DLR 2002/348 (vezi, *supra*, **I.***2.*), precizând, totodată, că forma lexicală **hurlóu** nu este înregistrată nici în DA 1934/407 şi nici în DLR 2002/348. Nici noi, în documentarea lexicală pe care am realizat-o în vederea redactării acestei note lexicografice, nu am întâlnit o asemenea variantă lexicală, variantă ce, credem, aparţine redactorului articolului din MDA 2002/660, fiind, probabil, o interpretare greşită a formei autentice **hurlói** (=, în rostirea bănăţenilor, *hurlóń*).

11. În al unsprezecelea rând, vom observa că redacţia MDA, rescriind m e c a n i c = n e c r i t i c articolele lexicografice din DA (via DA ms) şi DLR (serie nouă), lucrează formele lexicale **urlói** şi **hurlói** o

BDD-V5059 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 22:00:01 UTC)

d a t ă (în MDA 2002/660) ca variante lexicale ale cuvântului **hornói**, iar, a l t ă d a t ă (în MDA 2003, IV/1144), pe **urlói** ca formă-titlu şi pe **hurlói** ca variantă lexicală a acesteia.

12. În al doisprezecelea (şi ultimul) rând, ca o concluzie a observaţiilor noastre de mai sus, redacţia clujeană a DLR, serie nouă, litera **H** va elabora un articol lexicografic independent pentru unitatea lexicală **hornói** (< **horn** + *-oi*), pe de o parte, iar, pe de altă parte, va redacta următoarele trei (în baza informaţiei lingvistice cunoscute până-n prezent) articole lexicografice de trimitere: **HURLOÁIE** s.f. vezi **urloi**; **HORLÓI** s.n. vezi **urloi** şi **HURLÓI** s.n. vezi **urloi**.

3. IEGÚŢĂ = UIEGÚŢĂ

I. A r t i c o l e l e x i c o g r a f i c e :

1. În DLR 2002/26, este lucrat următorul articol lexicografic:

„**UIEGÚŢĂ** s. f. (Regional) **1.** Diminutiv al lui u i a g ă (**1**) [...]. **2.** Diminutiv al lui u i a g ă (**2**) [...]. – Şi: **oiegúţă** [...], **iegúţă** s. f.”.

2.1. În MDA 2003, III/13, este lucrat următorul articol lexicografic i n d e p e n d e n t:

„**iegu**ţă *sf* [At: DA ms/Pl: *~ţe*/ E: **iagă** + *-uţă*] (Reg, şhp) Cinzeacă”.

2.2. În MDA 2003, IV/1100, este lucrat următorul articol lexicografic i n d e p e n d e n t:

„**uiegu**ţă sf [At: TOMICI, C. A. 56/12/ V: **oi~**, **iegu**ţă/ Pl: *~ţe/ E:* **uiagă** + *-uţă*] **1-4** (Reg; şhp) Uiagă (**1-2**) (mică)”.

II. O b s e r v a ţ i i :

1. Să observăm, mai întâi, că, într-adevăr, **iegúţă** este, etimologic evaluată această formă lexicală, un derivat diminutival al substantivului regional **iágă**, care, însă, nu este, tot etimologic evaluată această formă lexicală, decât o variantă lexicală a regionalismului **uiágă** (vezi, în acest sens, DLR 2002/25, MDA 2003, IV/1100).

2. În al doilea rând, dacă **iagă** este o variantă lexicală a lui **uiagă**, atunci, desigur, şi forma **iegúţă** nu este decât o variantă lexicală a regionalismului **uiegúţă**, cum c o r e c t procedează redacţia DLR, şi nu cum i n c o r e c t procedează redacţia MDA, care, rescriind mecanic şi necorelat articolele din DA (via DA ms) şi DLR, lucrează forma **iegúţă** o dată ca unitate lexicală i n d e p e n d e n t ă, iar altă dată, ca variantă lexicală, cum nu o singură dată se petrec lucrurile în acest mic dicţionar academic.

BDD-V5059 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 22:00:01 UTC)

3. În al treilea (şi ultimul) rând, redacţia clujeană a DLR, s.n., litera **I**, va elabora, desigur, doar un simplu articol lexicografic de trimitere: **IEGÚŢĂ** s. f. vezi **uieguţă**.

4. IÉRHĂ = ÍRĂ = ÍRHĂ = ÉRHĂ

I. A r t i c o l e l e x i c o g r a f i c e :

1.1. În DA 1934/454, este lucrat următorul articol l e x i c o g r a f i c i n d e p e n d e n t:

> „**IÉRHĂ** s. f. *Peau de veau mégie.* – (Transilv. Mold.) Piele de oaie (com. N. DRĂGANU) s. de viţel, subţire, foarte bine tăbăcită, care se aplică la bondiţă şi pe care cos florile, t a s m á (ŞEZ. V 72/17, cf. L.B.), cf. m e ş i n ă. *Punga... cu baieri din făşii de piele (ierhă) frumos împletite.* FRÂNCU-CANDREA, M. 23. [...]. – Din ung. **irha** s. din slav (sârb., rut.) **irha**, **jerha**, idem (< v. germ. *irch, erch* < lat. *hircus*)”.

1.2. Tot în DA 1934, dar la pagina 889, este lucrat următorul articol lexicografic d e t r i m i t e r e:

> „**ÍRĂ** s. f. (Tăbăc.) v. **irhă**”.

1.3. Şi tot în DA 1934, la pagina 891, este lucrat următorul articol lexicografic i n d e p e n d e n t :

> „**ÍRHĂ** s. f. (Tăbăc.) *Cuir.* – I e r h ă, piele (CABA, SĂL.) foarte subţire (VAIDA), tăbăcită, mai ales albă (STAN, M. 255); (subt forma *iră*) blană rasă de păr [...]/ P. a n a l. (La plur.) **Iruri** =locurile [...]. [Şi: **íră** s. f.]. – Din ung. **irha** «piele tăbăcită». Cf. i e r h ă”.

2.1. În MDA 2002/313, este lucrat următorul articol lexicografic i n d e p e n d e n t:

> „**erhă** *sf* [At: DEX/ Pl: ?/ E: mg **irha**, pn **jercha**] (Reg) Piele de viţel foarte subţire, bine tăbăcită, care se aplică pe bundiţe şi pe care se brodează flori”.

2.2. În MDA 2003, III/15, este lucrat următorul articol lexicografic i n d e p e n d e n t:

> „**ierhă** *sf* [At: ŞEZ. V, 72/17/ Pl: ?/ E: mg **irha**, ucr. **ирха**] (Reg) Piele de oaie tăbăcită, care se aplică la bundiţă şi pe care se cos flori Si: *meşină*”.

2.3. În MDA 2003, III/91, este lucrat următorul articol lexicografic i n d e p e n d e n t :

BDD-V5059 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 22:00:01 UTC)

„**irhă** *sf* [At: CADE/ V: e**r~**, **ierhă**, i**ră**/ Pl: *~he*/ E: mg **irha**] **1** Piele de oaie sau de viţel, mai ales albă, foarte subţire, tăbăcită. **2** (Îf *ră*, *ierhă*) Cureluşă subţire folosită de ciobani pentru a coase cojoacele. **3** (Lpl) Locuri de sub picioare, la o piele de animal, unde nu este păr. **4** (Îf *ră*) Blană rasă de păr”.

2.4. În MDA 2003, III/89, este lucrat şi următorul articol lexicografic de trimitere:

„**ră** *sf vz* **irhă**”.

3. În DLR 2009/352, este lucrat următorul articol lexicografic de trimitere:

„**ÉRHĂ** s. f. v. **ierhă**”.

II. Observaţii:

1. În primul rând, vom observa că redacţia puşcariană a marelui nostru dicţionar academic nu cunoaşte şi forma lexicală **érhă**, ci doar formele lexicale **iérhă**, **íră** şi **írhă**, lucrate, însă, greşit, formele **íerhă** (cu etimologie externă directă multiplă) şi **írhă** (cu etimologie externă directă unică) sunt considerate unităţi lexicale independente şi, fiind astfel considerate, sunt lucrate ca articole lexicografice independente, pe de o parte, iar, pe de altă parte, forma **ră** este considerată variantă lexicală a cuvântului-titlu **írhă**, fiind lucrată, având acest statut lexicografic, ca articol lexicografic de trimitere.

2. În al doilea rând, vom observa că redacţia MDA, cunoscând şi forma lexicală **érhă**, elaborează, la fel de greşit, nu două articole lexicografice independente şi unul de trimitere, ci trei articole lexicografice independente (pentru formele **érhă**, **iérhă** şi **írhă**) şi unul de trimitere (pentru forma **íră**), cu toate că, trebuie observat şi precizat, nu numai forma **ră** are, în structura articolului **irhă** (vezi, *supra*, **I.***2.3.*), statut de variantă lexicală, ci, corect, şi formele **erhă** şi **ierhă** au acest statut, dar pentru care, însă, nu sunt elaborate două articole lexicografice de trimitere, ci, repetăm, au fost redactate, incorect, două articole independente. Aşadar, în MDA, formele **erhă** şi **ierhă** au un dublu statut lexicografic, o dată apar ca unităţi lexicale independente, iar a doua oară, ca variante lexicale.

3. În al treilea rând, vom observa că – etimologic, formal şi semantic, evaluate – cele patru forme lexicale constituie, în realitate, o unică unitate lexicală, cu (acceptând soluţia lexicografică avansată de redacţia ieşeană a DLR 2009/352) forma-titlu **ierhă** şi variantele lexicale **íră**, **írhă** şi **érhă**, cu precizarea că noi credem că **erhă** nu este o variantă lexicală, ci una ortografică, care trebuia în MDA şi trebuie în DLR, s. n., să fie consemnată în secţiunea consacrată formelor introduse prin formula: „S(cris) şi...”.

BDD-V5059 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 22:00:01 UTC)

4. În cel de al patrulea (şi ultimul) rând, redacţia clujeană a DLR, s. n., litera **I** va elabora nu două şi nici trei articole lexicografice independente, ci un singur astfel de articol, având ca lemă forma **iérhă** şi ca variante lexicale formele **íră** şi **írhă**.

5. IEROÁGĂ = IERÚGĂ

I. A r t i c o l e l e x i c o g r a f i c e :

1.1. În DA 1934/457, este lucrat următorul articol lexicografic i n d e p e n d e n t:

„**IERÚGĂ** s. f. *Canal qui conduit l'eau au moulin*. [...] [Şi: **irúgă** [...]; **ieroágă** s. f. = loc neted şi cufundat: *Am cosit la ieroaga aceea.* VICIU, GL.] Cf. i e r e c. – Din sârb. s. rus. **jaruga** «canal» (< turc. *jaryk*), cf. v i r u g ă, v i r o a g ă".

1.2.a. În DA 1934/455, este lucrat următorul articol lexicografic d e t r i m i t e r e:

„**IEROÁGĂ** s. f. v. **ierugă**".

1.2.b. În DA 1934/894, este lucrat următorul articol lexicografic d e t r i m i t e r e:

„**IRÚGĂ** s. f. v. **ierugă**".

2.1. În MDA 2003, III/17, este lucrat următorul articol lexicografic i n d e p e n d e n t:

„**ier**u**gă** *sf* [At: I. IONESCU, M. 393/ V: **~rog** *sn*, **ir~**/ S şi: (înv) **e~**/ Pl: *~ugi*/ E: rs **яруга**] [...]".

2.2. În MDA 2003, III/16, este lucrat următorul articol lexicografic i n d e p e n d e n t:

„**iero**a**gă** *sf* [At: VICIU, GL./ Pl: ~a*ge*/ E: ns] (Reg) Loc neted şi adâncit".

2.3.a. În MDA 2003, III/16, este lucrat următorul articol lexicografic d e t r i m i t e r e:

„**ier**o**g** *sn vz* i**erugă**".

2.3.b. În MDA 2003, III/92, este lucrat următorul articol lexicografic d e t r i m i t e r e :

„**ir**u**gă** *sf vz* i**erugă**".

BDD-V5059 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 22:00:01 UTC)

II. Observaţii:

1. Să observăm, în primul rând, că forma **ieroágă** este înregistrată în DA pe baza unei unice atestări: „VICIU, GL.”, sursă menţionată în MDA ca fiind prima atestare a formei, fără a (ne) preciza, însă, dacă această atestare constituie sau nu şi unica atestare.

2. În al doilea rând, vom observa că în timp ce în DA forma **ieroagă** este considerată o variantă lexicală a lui **ierugă**, fapt pentru care redacţia puşcariană a dicţionarului redactează şi un articol lexicografic de trimitere, aceeaşi formă este considerată de către redacţia MDA ca reprezentând o unitate lexicală independentă, elaborându-se, astfel, un articol lexicografic independent.

3. În al treilea (şi ultimul) rând, precum redacţia DA, considerăm şi noi că forma **ieroagă**, influenţată formal de cuvântul **viroagă**, constituie nu o altă unitate lexicală, ci numai şi numai o variantă lexicală a regionalismului **ierugă**.

6. IGÁN, -Ă = VIGÁN, -Ă

I. Articol lexicografic:

În MDA 2003, III/19, este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**igan, ~ă** *a* [At: PAŞCA, GL./ Pl: *~i, ~e*/ E: nct] (Reg) Zburdalnic”.

II. Observaţii:

1. Să observăm, mai întâi, că formele adjectivale regionale **igán**, **igánă** nu figurează în DA 1934, ceea ce înseamnă că prezenţa lor, ca articol lexicografic independent în MDA, cu etimologia necunoscută se explică, considerăm, prin rescrierea necritică a unui articol din DA ms.

2. În al doilea rând, formele *igan, -ă*, având ca primă atestare sursa: „PAŞCA, GL.”, nu sunt, folosindu-ne de o frecventă exprimare promovată de DA, decât „rostirea dialectală” a formei regionale **vigán, -ă** (< magh. **vigan**), pentru care vezi DLR 2002/524, precizând că, în cadrul citatelor exemplificatoare reproduse de redacţia ieşeană, sunt prezente, în conformitate cu normele dicţionarului, şi formele literale *ghigan*, *gigan*, *igană* (pentru aceasta se menţionează chiar un citat din PAŞCA, GL./ 35: *Igană copilă!*), forme care, spre deosebire de DLR (s.n.), au, teoretic, statut lexicografic de variante lexicale în DA şi DA ms. În DLR, serie nouă, aceste forme fonematice dialectale regulate sau legice nu au, principial, un asemenea statut lexicografic, fapt pentru care, teoretic, sunt întotdeauna literarizate (vezi, în acest sens, Mării 2018/236 etc., grupaj de note

BDD-V5059 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 22:00:01 UTC)

lexicografice în care, din păcate, sunetele *ḱi* (pentru literarul *pi*) au devenit la tipar, izolat şi în cuvinte, *'ni*).

3. În al treilea (şi ultimul) rând, concluzionând, vom spune că redacţia clujeană a DLR, s. n., litera **I** nu va trebui să ţină seama de articolul lexicografic din DA ms şi MDA.

Abrevieri bibliografice

ALR II 1940; 1956 = *Atlasul lingvistic român.* Partea a II-a, sub conducerea lui Sextil Puşcariu, de Emil Petrovici, vol. I, Sibiu–Leipzig; *Atlasul lingvistic român.* Partea a II-a, serie nouă, de Emil Petrovici, redactor principal: Ioan Pătruţ, vol. I, Bucureşti, Editura Academiei.

ALRM II 1940; 1956 = *Micul Atlas lingvistic român.* Partea a II-a, sub conducerea lui Sextil Puşcariu, de Emil Petrovici, vol. I, Sibiu–Leipzig; *Micul Atlas lingvistic român.* Partea a II-a, serie nouă, de Emil Petrovici, redactor principal: Ioan Pătruţ, vol. I, Bucureşti, Editura Academiei.

Avram 2006 = Andrei Avram, *Comentarii şi ipoteze etimologice*, Bucureşti, Editura Academiei Române (colecţia „Etymologica" 23).

Chest. ALR II 1988 = *Chestionarul Atlasului lingvistic român II*, elaborat […] de Emil Petrovici şi editat […] de Doina Grecu, I. Mării, Rodica Orza, S. Vlad; coordonator: I. Mării, Cluj-Napoca, Universitatea din Cluj-Napoca, Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară.

DA 1934 = Academia Română, *Dicţionarul limbii române.* Tomul II, partea I: **F–I**, Bucureşti.

DLR 1969; 2002 (**U**); 2002 (**V**); 2009 = Academia Română, *Dicţionarul limbii române (DLR)*, serie nouă, tom. VII, partea a 2-a, litera **O**, 1969; tom. XII, partea a 2-a, litera **U**, 2002; tom. XIII, partea a 2-a, litera **V**: *venial – vizurină*, 2002; tom. I, partea a 7-a, litera **E**: *e – erzaţ*, 2009, Bucureşti, Editura Academiei Române.

Ioniţă 2002 = Vasile C. Ioniţă, *Contribuţii lingvistice. Onomastică. Lexicologie*, vol. **1**, Timişoara, Editura Eurostampa.

Lacea 1929 = C. Lacea, **Urloi**, în DR, V, 1927–1928, Cluj, p. 403–404 (la rubrica: *Etimologii*).

Mării 2018 = Ion Mării, *Note lexicografice*, în *Lucrările celui de-al XVII-lea Simpozion Internaţional de Dialectologie*, Cluj-Napoca, Editurile Argonaut şi Scriptor, p. 221–247.

MDA 2002; 2003, III; 2003, IV = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti)", *Micul dicţionar academic*, vol. II, **D**–**H**, 2002, vol. III, **I–Pr.**, 2003; vol. IV, **Pr.–Z**, 2003, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic.

Puşcariu 1920–1921 = Sextil Puşcariu, *Câteva cazuri de asimilare şi disimilare în limba română*, în DR, I, 1920–1921, p. 322–330.

Puşcariu 1924 = Sextil Puşcariu, [recenzie la] H. Jarnik, *Románské etymologie*, în DR, III, 1922–1923, p. 850.

BDD-V5059 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 22:00:01 UTC)

Puşcariu 1943 = Sextil Puşcariu, *Disimilarea, diferenţierea, despicarea, disocierea şi înmugurirea sonantelor – Un capitol de fonetică românească*, în DR, X, partea a II-a, 1943, p. 374–403.
Puşcariu 1977 = Sextil Puşcariu, *Braşovul de altădată*. Cuvânt înainte de Ioan Colan. Ediţie îngrijită de Şerban Polverejan, Cluj-Napoca, Editura Dacia.
Puşcariu 1994 = Sextil Puşcariu, *Limba română*, vol. II. *Rostirea*, ediţia a II-a, îngrijită de Magdalena Vulpe, studiu introductiv de Andrei Avram, Bucureşti, Editura Academiei Române.
Seche 1969 = Mircea Seche, *Schiţă de istorie a lexicografiei române*, vol. II, Bucureşti, Editura Ştiinţifică.

BDD-V5059 © 2019 Casa Cărții de Știință
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 22:00:01 UTC)